

УДК 633.63:632.7

2011: ПРОГНОЗ ФІТОСАНІТАРНОГО СТАНУ АГРОЦЕНОЗУ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ

САБЛУК В.Т.,

доктор сільськогосподарських наук,

ГРИЩЕНКО О.М.,

кандидат сільськогосподарських наук,

ПОЛОВИНЧУК О.Ю.,

молодший науковий співробітник,
ІБКЦБ

Вступ. Постійний моніторинг шкідників є обов'язковим заходом для забезпечення ефективного контролю їхньої чисельності, що є основою отримання продукції високої якості [1]. В останні роки фітосанітарний стан на бурякових полях ускладнився через зростання чисельності багатьох видів фітофагів, які щорічно пошкоджують посіви цукрових буряків. Шкідливість цих комах визначається погодними умовами весняно-літнього періоду й знижується комплексом заходів, що спрямовані, у першу чергу, на попередження масового накопичення фітофагів [2, 3].

Методика досліджень. Проаналізовано та узагальнено дані Головдержзахисту України щодо розвитку й розмноження фітофагів у посівах цукрових буряків за 2010 рік, наведено прогноз їхньої появи та можливої шкідливості в поточному році. Моніторинг фітосанітарного стану агроценозів цукрових буряків проводили за загальноприйнятими методами [4, 5].

Результати досліджень та їхнього обговорення. Посівам цукрових буряків у 2011 році можуть загрожувати багато видів шкідливих комах. Особливо небезпечними для рослин будуть довгоносики бурякові (звичайний, сірий), блішки бурякові, крихітка бурякова, щитоноски, попелиця листкова бурякова, мухи бурякові мінуючі, дротяники, мертвоїди та ін. (табл. 1).

Одним із найнебезпечніших шкідників сходів цукрових буряків у більшості бурякозійних областей України є *довгоносик звичайний буряковий*.

У минулому році цим шкідником було заселено 30-100% площ цукрових буряків, на яких відмічалась максимальна чисельність жуків - 0,4-2,0, в окремих районах Київської, Полтавської та Черкаської областей - 3,0-6,0 екз./м², що значно перевищувало економічний поріг його шкідливості (ЕПШ) (0,2-0,3 екз./м²). У цілому довгоносиком було пошкодже-

но 12-46, максимально 50-94% рослин за переважно слабкого (80%), середнього (15%) і сильного (5%) ступенів. На Київщині цим фітофагом було знищено від 3 до 17% рослин цукрових буряків.

Погодні умови вегетаційного періоду минулого року сприяли інтенсивному розвитку довгоносика звичайного бурякового. Під час осінніх розкопок жуки склали 71%, лялечки 15 і личинки 14%. Шкідником заселено 10% бурякових площ із середньою чисельністю в господарствах Київської, Полтавської, Сумської та Черкаської областей 0,2-1,9, макс. 4-12 екз./м². Площі, що були заселені довгоносиком з чисельністю 2,1-5 екз./м² збільшились у 5 разів порівняно з позаминулим роком.

У більшості регіонів виявлено значну частину (35 і більше відсотків) різних фаз розвитку шкідника, що загинула від хвороб. Такий стан популяції пояснюється посушливими умовами під час розвитку передімагнальних стадій шкідника й у період проведення розкопок (вересень). Нестача вологи в ґрунті сприяла глибокому заляганню імаго довгоносика звичайного бурякового (30-40 см), що забезпечить йому високу витривалість і підвищену плодючість самиць.

У цілому стан популяції довгоносика характеризується високою життєздатністю: основна маса комах у добром фізіологічному стані, має достатню кількість жирового тіла, статевий індекс нахилений у бік самок, тому в 2011 р. передбачається значна щільність і шкідливість фітофага в його визначеному ареалі (Київська, Полтавська, Черкаська, Сумська, Чернігівська, Харківська, Кіровоградська обл.).

Широка полігафія *довгоносика сірого бурякового* забезпечує високу життєздатність популяції й дозволяє залишатись масовим шкідником бурякової сівозміни в центральному Лісостепу й Поліссі. Восени 2010 року шкідника виявлено у всіх бурякозійних регіонах, де ним було заселено 22% обстежених площ (у 2 рази більше ніж у позаминулому році), за середньої чисельності 0,4 екз./м². В окремих областях, таких як Вінницька, Хмельницька, Харківська в ґрунті виявлено в середньому 0,6-0,7, макс. - 1-3 екз. жуків і личинок сірого довгоносика на одному кв. м, що створюватиме значну загрозу для сходів цукрових буряків.

Щільність популяції жуків мерт-

воїдів (темного, матового, голого) у місцях зимівлі становить 0,2 екз./м². У поточному році за сприятливих погодних умов (теплої вологої весни - початку літа) можливе формування осередків підвищеної чисельності та шкідливості цих комах, де вони матимуть значення другорядних шкідників культури в їхньому ареалі (Київська, Полтавська, Івано-Франківська, Хмельницька та ін. обл.).

Блішками буряковими в 2010 році було пошкоджено 10-20% рослин, а в Черкаській, Полтавській, Кіровоградській та Сумській областях до 50% рослин у слабкому ступені, переважно в крайових смугах полів. Літнє покоління блішок розвивалось за сприятливих умов, тому зимуючий запас шкідника у місцях резервації знаходиться у межах багаторічних показників - 2,2-5,0, у південно-східних областях - 10-18 екз./м². Весною поточного року є ймовірна загроза ушкодження посівів цукрових буряків блішками, особливо за сухої та теплої погоди.

Щитоноски (лободова, бурякова) за незначної чисельності 0,2-0,9, макс. 1,0-2,6 екз./м² (Харківська, Кіровоградська, Львівська, Івано-Франківська обл.) пошкоджували 2-9% рослин цукрових буряків у слабкому ступені й практично не мали господарського значення. Осередково на забур'ячених полях Київщини пошкоджено 10-16% рослин жуками й личинками цього фітофага. У місцях зимівлі (на 33% площ) виявлено імаго цих шкідників з чисельністю 0,2-1,1 екз., макс. у Кіровоградській області 2,5 екз./м². У популяції щитоносок переважає лободова (62%).

За помірно теплої та вологої весни в поточному році є загроза осередкового заселення та пошкодження цими комахами площ посівів культури, а в другій половині вегетації, у разі масового розмноження літнього покоління, можливе пошкодження рослин цукрових буряків насамперед у засмічених лободовими бур'янами посівів.

Крихітку бурякову у фазі «вилочки» - другої пари листків цукрових буряків торік було виявлено на 54% обстежених площ у центральному і західному регіонах за середньої чисельності 26-57 екз./м², а у Вінницькій обл. - 45 - 150, вогнищами до 350 екз./м² і було пошкоджено 2-15% рослин у слабкому і середньому ступенях. Через посушливі умови кількість зимуючих жуків значно

зменшилась порівняно з минулорічними запасами цього шкідника і становить 5-34 екз./м², у вознищах у Вінницькій обл. – 78-240 екз./м².

У 2011 році, за умов ранньої та вологої весни та неякісної обробки насіння цукрових буряків інсектицидами, існуватиме ймовірність загрози сходам цукрових буряків від бурякової крихітки в зоні її масового розмноження.

Попелицею листковою буряковою в минулому році було заселено 15-45% площ, на яких пошкоджено 7-8%, макс. 17% рослин цукрових буряків та на-

сінників, насамперед у центральному та західному Лісостепу (Хмельницька, Київська, Черкаська обл.). У переважній більшості областей несприятливі погодні умови, а також життєдіяльність ентомофагів із чисельністю 1,4-5 екз. на кожній з 4,9-18 % заселених цими комахами рослин та ураження ентомофторозом (3-35% особин) стримували їхнє масове накопичення та шкідливість.

Осіньними обстеженнями виявлено від 3 до 73 яєць попелиці на 1 м.п. гілки рослини-господаря. Тому в 2011 році за умов теплої й помірно вологої погоди вес-

няно-літнього періоду можливий масовий розвиток і значна шкідливість листкової бурякової попелиці на бурякокультуррах.

Упродовж останніх років попелиця коренева бурякова не завдавала істотної шкоди цукровим бурякам. Нечисленні її колонії було виявлено в окремих районах Черкаської, Полтавської та Харківської областей, що зумовлює збереження цього шкідника як виду в більшості районів Степової й Лісостепової зон.

Враховуючи високі репродуктивні особливості кореневої попелиці, у 2011 році за сприятливих умов для її розвит-

Таблиця 1
Чисельність основних шкідників цукрових буряків, що виявлена осінніми обстеженнями в 2010 року (за даними Головдержзахисту).

Зони й області	Середня чисельність фітофагів, екз./м ²					Середня чисельність личинок бурякових мінуючих мух на рослину
	звичайний буряковий довгоносик	сірий буряковий довгоносик	бурякові блішки	щитоноски	бурякова крихітка	
Степ	1,6	0,5	5,0	1,0	26,0	1,0
Кіровоградська	1,6	0,5	5	1,0	26,0	-
Дніпропетровська	-	-	-	-	-	1,0
Миколаївська	1,5	0,3	-	-	2,0	1,0
Луганська	-	-	-	-	-	-
Херсонська	-	-	-	-	-	-
Лісостеп	1,5	0,4	3,5	0,4	28	1,4
Вінницька	0,8	0,6	-	0,3	57,0	1,1
Київська	1,9	0,5	4,0	0,4	3,7	1,6
Черкаська	0,9	0,2	4,0	0,7	14,7	0,9
Полтавська	1,4	0,4	3,0	0,9	-	1,9
Харківська	0,8	0,7	3,0	1,0	-	1,4
Сумська	1,4	0,5	-	0,9	-	1,5
Хмельницька	-	0,5	0,5	0,4	31,0	1,3
Тернопільська	-	0,3	4,0	0,3	13,4	1,5
Чернівецька	-	0,5	2,0	0,5	37,0	1,0
Полісся	0,5	0,4	4,7	0,4	15,0	1,5
Волинська	0,4	0,5	5,0	0,3	2,4	1,7
Львівська	0,8	-	2,0	1,0	34,0	1,6
Житомирська	0,6	0,3	-	0,2	-	0,1
Чернігівська	0,5	0,4	3,0	0,3	-	1,4
Рівненська	-	0,5	-	0,1	1,3	1,4
Івано-Франківська	-	-	5,0	2,6	34,0	1,3
Всього в Україні	1,3	0,4	4,3	0,4	27,0	1,3
Було в 2009 році	1,7	0,5	3,4	0,6	52,0	1,5

ку й розмноження зберігається загроза швидкого наростання її чисельності у вогнищах і нанесення шкоди цукровим бурякам на засмічених лободовими бур'янами полях.

Мухи бурякові мінуючі торік заселяли 23%, максимально в осередках Житомирської, Львівської та Чернівецької областей до 100% площ цукрових буряків із середньою чисельністю 1,4 личинок на одну рослину й пошкодили 4 % рослин у слабкому ступені. Чисельність цих шкідників у місцях зимівлі становить 0,2-0,8, подекуди 1,8-2 екз./м², що на рівні показників позаминулого року.

У 2011 р. значної шкідливості мінуючих мух не очікується, але за сприятливих для розвитку комах температури та вологості повітря можливе осередкове пошкодження ними рослин цукрових та кормових буряків.

За незначної чисельності міль бурякова мінуюча у минулому році виявлена лише у деяких областях Лісостепу і Степу (Черкаська, Вінницька, Кіровоградська обл.), де нею було заселено до 9 % площ буряків за середньої чисельності 0,3-1,1 екз./рослину. У наступному році відчутне збільшення чисельності цього фітофага в більшості областей малоімовірно, однак слід вести постійні спостереження за його розвитком.

Повсюдно у вогнищах очікується розвиток і шкідливість *листогризучих і підгризаючих совок*. Здебільшого в південних областях буряки деінде пошкоджуватимуть гусениці метелика лучного.

Отже, зимуючий запас більшості видів шкідливих для цукрових буряків комах перевищує загальноприйнятий економічний поріг шкідливості (ЕПШ). Тому в поточному році особливу увагу слід приділити дотриманню ефективної системи захисту культури від фітофагів, яка ба-

зується на оптимальному поєднанні комплексу організаційно-господарських, агротехнічних, біологічних та хімічних заходів. Найбільш дієвими прийомами із цих заходів є: повернення буряків на попереднє місце через 3-4 роки; кращі попередники – озима пшениця після чорного й зайнятого парів, гороху та багаторічних трав одного року використання; просторова ізоляція (1000 м від буряковищ та насінників); внесення збалансованих до потреб поля органо-мінеральних та мікродобрив, основний і передпосівний обробки ґрунту відповідно до зональних схем і типу забур'яненості полів; у разі ущільнення та заплывання ґрунту проведення розпушувань міжрядь до змикання рядків для зниження передімагінальних стадій ґрунтових шкідників та застосування хімічних засобів захисту рослин. Сівбу цукрових буряків слід проводити лише кондиційним насінням, що оброблене захисно-стимулюючими речовинами із включенням до їх складу високоефективних інсектицидів і їх композицій, регуляторів росту, мікродобрив у відповідності з рекомендаціями Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України.

У разі перевищення шкідниками ЕПШ, а також за сівби чи пересіву цукрових буряків нетоксикованим насінням у період сходів – 2-3 пари справжніх листків слід своєчасно проводити наземні обприскування посівів рекомендованими інсектицидами [6].

Отже, своєчасно проведений моніторинг розвитку та розмноження шкідників цукрових буряків та застосування найраціональніших заходів контролю їх чисельності, створить умови для збереження врожаю та покращення якості продукції й зменшить необґрунтоване забруднення навколишнього середовища інсектицидами.

Бібліографія

1. Федоренко В. П. Актуальні питання захисту посівів. Як підвищити рівень захисту сільськогосподарських культур від шкідників та хвороб / В. П. Федоренко, С. В. Ретьман // Карантин та захист рослин. – 2009. - № 3. – С. 1-5.
2. Федоренко В. П. Ентомокомплекс на цукрових буряках / В. П. Федоренко. - К.: Аграрна наука, 1998. – 464 с.
3. Саблук В. Т. Шкідники сходів цукрових буряків / В. Т. Саблук. - К.: "Світ", 2002. – 183 с.
4. Методика исследований по сахарной свекле / В. Ф. Зубенко, В. А. Борисюк, И. Я. Балков и др. - К.: ВНИС, 1986. – 292 с.
5. Методика випробування і застосування пестицидів / [С. О. Трибеля, Д. Д. Сігарьова, М. П. Секун, О. О. Іващенко та ін.]; За ред. проф. С. О. Трибеля. – К.: Світ, 2001. - 448 с.
6. Перелік пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні. – К.: Юніверс Медіа, 2010. – 544 с.

Анотація

Наведено узагальнений аналіз чисельності та шкідливості основних шкідників цукрових буряків у 2010 році та прогноз їхнього розвитку в 2011 році.

Анотация

Приведен обобщенный анализ численности и вредоносности основных вредителей сахарной свеклы в 2010 году и прогноз их развития в 2011 году.

Annotation

The article deals with a generalized analysis of abundance and harmfulness of main pests of sugar beet in 2010 and a prognostication of their development in 2011.

АГРОІНФОРМАЦІЯ

УРЯД ПРОПОНУЄ ВСТАНОВИТИ МІНІМАЛЬНІ ЦІНИ НА ЦУКРОВІ БУРЯКИ Й ЦУКОР У ПЕРІОД З 1 ВЕРЕСНЯ 2011 РОКУ ДО 1 ВЕРЕСНЯ 2012 РОКУ

Прес-служба Мінагрополітики опублікувала на своєму сайті проект постанови КМУ «Про державне регулювання виробництва цукру та цукрових буряків у період з 1 вересня 2011 р. до 1 вересня 2012 р.».

Даним проектом постанови пропонується встановити граничний розмір квоти на постачання цукру на внутрішній ринок (квота «А») у період з 1 вересня 2011 року до 1 вересня 2012 року в обсязі 1860 тис. тонн, а також затвердити мінімальні ціни на цукрові буряки базисної цукристості, що будуть поставлятися в зазначений період для виробництва цукру в межах квоти «А», та на цукор квоти «А».

Згідно з проектом постанови КМУ, мінімальні ціни будуть становити 339,24 грн./тонна на цукрові буряки/фабричні і 4925 грн./тонна - цукор білий кристалічний.

Джерело: *proagro.com.ua*

ЦУКОР НА СВІТОВИХ РИНКАХ ПОДОРОЖЧАВ ДО МАКСИМУМУ ЗА 30 РОКІВ

3 лютого агентство Bloomberg повідомило, що в ході торгів у Нью-Йорку цукор подорожчав до максимального рівня за 30 років.

Котирування березневого ф'ючерса на цукор-сирець піднялася на 0,83 цента (2,4%) - до максимальних з листопада 1980 року 34,79 цента за фунт на біржі ICE Futures U.S. у Нью-Йорку.

Рафінований цукор з поставкою в березні подорожчав на 1,9% - до \$834,70 за тонну в Лондоні.

За оцінками виробника цукрової тростини *Sanegrowers*, збиток від урагану «Яси» у цій галузі може скласти більше \$500 млн.

За минулих 12 місяців цукор подорожчав на 18% на торгах у Нью-Йорку через слабкі врожаї в Бразилії, Пакистані й ряді країн Європи.

За матеріалами *ІА «Інтерфакс-Афі»*